

Кузьменко Галина

к.е.н., доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

ПРИНЦИПИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОДАТКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

Економічно обґрунтоване забезпечення кількісних і якісних параметрів бюджетних завдань та перспективних програм соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, оцінка потенційних можливостей окремо взятих суб'єктів господарювання значною мірою залежать від рівня повноти, достовірності, своєчасності та ефективності інформаційного забезпечення процесу планування податкових платежів та визначення податкового потенціалу.

Під системою інформації про податковий потенціал розуміють процес безперервного, цілеспрямованого отримання інформації, необхідної для розробки планів податкових платежів та прийняття управлінських рішень на етапах податкового менеджменту. Система інформації про податковий потенціал не є однорідною, оскільки передбачає необхідність урахування загальнодержавного, регіонального підходу, а також практики роботи окремих підприємств. Це, в свою чергу, позначається на формуванні системи інформаційного забезпечення за «накопичувальним принципом». У цьому аспекті важливою ланкою є саме мікрорівень, тому що формування фактичних обсягів податкових надходжень та якість планування податкових платежів на наступний звітний період значною мірою залежать від результатів діяльності, а отже й податкового потенціалу конкретних підприємств.

Існуючі підходи щодо формування масиву інформації про податковий потенціал розглянуті в працях вітчизняних науковців, зокрема [3; 4; 5]. Разом з тим, практично не акцентується увага на формуванні підходів щодо здійснення оцінки ефективності системи інформації про податковий потенціал.

Інформаційна база відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності прийняття відповідного рішення. Тому інформація повинна відповідати певним вимогам: корисність (отримана інформація має бути корисною для розробки та прийняття відповідних рішень); обсяг інформації (інформація повинна в повному обсязі характеризувати різні аспекти діяльності підприємства); реальність (інформація повинна відображати реальний стан діяльності підприємства, характеризувати як внутрішнє економічне середовище, так і зовнішнє); динамізм (інформація повинна відображати стан справ на конкретний момент (проміжок) часу, постійно оновлюватись і доповнюватись); ефективність (отримання інформації не повинно бути дорожчим, ніж користь від розробленого та прийнятого рішення). Разом з тим, важливо виокремити такі особливості інформації: штучність (інформація не виникає природно, її створюють працівники); багатократність використання; концентрація (обираються тільки суттєві ознаки); аналітичність (надає не лише зафіксовані в первинних документах дані, а й підсумкові, розрахункові показники).

Співвідношення «витрати-результат» в інформаційній сфері вважається однією з найбільш важливих характеристик облікової інформації. Користь від облікової інформації для осіб, як приймають рішення, має бути вищим, ніж витрати на одержання цієї інформації. Представлену концепцію можна вважати економічно обґрунтованою, проте складною для реалізації на практиці через неможливість точного виміру як витрат, так і результатів, оскільки готують інформацію і несуть затрати по ній одні користувачі, тоді як вигоди від її використання одержують інші [1, с. 149]. У той же час, відступ від даного принципу може призвести до появи надлишкової, непотрібної при ухваленні рішень інформації.

Ефективність пошуку інформації може бути визначена за допомогою показників похибки пошуку та повноти пошуку, які розраховуються за Дж. Джонсоном з використанням наступних формул [2, с. 194]:

$$P_{nx} = 1 - K_p \div K_o$$
, де P_{nx} – похибка пошуку; K_p – обсяг виданої релевантної інформації; K_o – загальний обсяг інформації.

$Пнев = Kp \div Kpm$, де $Пнев$ – повнота пошуку; Kp – обсяг виданої релевантної інформації; Kpm – обсяг релевантної інформації в інформаційному масиві.

Оцінка сформованої системи інформації здійснюється за критерієм ефективності. Разом з тим слід зазначити, що даний критерій не є універсальним, тому що він не враховує політичні та соціальні фактори, які здійснюють вплив на функціонування системи. Під впливом будь-якого фактора, найбільш важливого в даний момент часу та за конкретних умов, вимога досягнення економічної ефективності може бути порушена. Однак, абстрагуючись від ймовірного впливу політичних та соціальних чинників, вважатимемо, що при проведенні оцінки системи інформації про податковий потенціал ефективність є ключовим критерієм.

Ефективність характеризується відношенням ефекту до витрат ресурсів, які забезпечили його отримання, досягнення результату. Тобто, ефективність – це ефект, який припадає на одиницю витрат ресурсів, що були використані з метою одержання досягнутого результату. Що стосується системи оподаткування, то важко кількісно визначити цей критерій через те, що результатом її функціонування є не тільки наповнення дохідної частини бюджету, а також стимулювання розвитку пріоритетних галузей економіки, перерозподіл доходів між різними категоріями населення та ін.

З метою формалізованого виразу критерію ефективності системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання пропонуємо використовувати такі індекси: індекс концентрації – дає змогу визначити ті податки (збори, платежі), які займають значну питому вагу у загальному обсязі нарахувань; індекс дисперсії – визначає існування (або відсутність) податків (зборів, платежів) з низьким обсягом сплати до бюджету; індекс ерозії – визначає ступінь відповідності фактичних баз оподаткування потенційним; індекс запізнення збору – визначає своєчасність сплати податків суб'єктом господарювання; індекс об'єктивності – визначає об'єктивність визначеної бази оподаткування. Важливим критерієм для здійснення оцінки системи інформації про податковий потенціал є доцільність (відповідність зазначеній меті). Проте при проведенні аналізу за цим критерієм слід враховувати, що перед будь-якою системою одночасно може стояти декілька цілей, які не можуть бути сформульовані одночасно.

Система інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання повинна формуватися з урахуванням наступних принципів: принцип єдності (передбачає використання єдиних підходів і методологічної бази при оцінці податкового потенціалу); принцип об'єктивності (полягає в обов'язковому застосуванні неупередженого, не обумовленого будь-яким впливом, підходу до формування суджень і висновків); принцип компетентності (полягає в тому, що для здійснення якісної оцінки податкового потенціалу необхідно володіти певним обсягом знань і навичок); принцип вірогідності (виражається в надійності показників прогнозу й реалістичності оцінок податкового потенціалу); принцип періодичності (передбачає необхідність формування планів податкових надходжень щорічно, а іноді й щоквартально, щомісячно).

Список використаних джерел

1. Велш Глен А., Шорт Деніел Г. Основи фінансового обліку. К.: Основи, 1997. 943 с.
2. Джонсон Дж. К. Методы проектирования. Пер. с англ. М.: Мир, 1986. 307с.
3. Захожай В.Б., Литвиненко Я.В., Захожий К.В., Литвиненко Р.Я. Система оподаткування та податкова політика: Навч. посібник / Під заг. ред. В.Б. Захожая та Я.В. Литвиненка. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 468 с.
4. Иванов Ю. Б., Крисоватий А.І., Десятнюк О.М. Податкова система. Підручник. К.: Атіка, 2006. 920 с.
5. Планування та адміністрування податкових надходжень як складова соціально-економічного розвитку регіону : монографія / за редакцією Давидова Г.М., Любченко О.М. Кіровоград: Поліграфічно – видавничий центр «Імекс – ЛТД», 2007. 374 с.